

Meibomen en meikransen in Breda

door

Dr. J. L. M. DE LEPPER

Jacobus Smits, die van 1745 tot 1775 als pastoor de Brugstraatse kerk in Breda bediende, moet een uiterst nauwkeurig man zijn geweest. In de jaren van zijn pastoraat vulde hij het „memoriaal” van zijn kerk met een lange reeks aantekeningen over de administratie, het onderhoud van de gebouwen en het kerkelijk leven, die in de toekomst voor hemzelf of voor zijn opvolgers nuttig konden zijn. Zo vinden wij daar ook een uitvoerige lijst, ingedeeld volgens de verschillende maanden, van allerlei aangelegenheden die ieder jaar een speciale aandacht verdienen. Daaronder zijn enige opmerkingen die ons een momentopname bieden van het stedelijk leven in zijn dagen. De maand mei begint bijvoorbeeld met de volgende aantekening: „Waarschuwen tegen het misbruik dat jongens, jonge mannen en soldaten in de avonduren met meisjes en dienstboden dansen onder de in de straten hangende kransen en rond de meiboom, waarbij ze zingen en gekheid maken tot laat in de avond. De ouders en de werkgevers zouden dit moeten verbieden; ze zouden zelfs niet moeten toestaan dat dit soort kransen uit de vensters wordt gehangen. Het is echter zaak niet de indruk te wekken dat het verzet zich richt tegen een andere gelijktijdige openbare feestelijkheid, voor de prins, enz. Mij werd dit eenmaal verweten, maar ik had daar zelfs niet aan gedacht”.¹

Het volksvermaak dat de ergernis van pastoor Smits gaande maakte, was geen typisch Bredaas verschijnsel. Het planten van meibomen en het uithangen van meikransen, meestal op de eerste mei, was in vroeger eeuwen zowel in de noordelijke als in de zuidelijke Nederlanden op vele plaatsen gebruikelijk.² De meiboom was soms een echte boom, soms alleen maar een met groen en kleurige linten of papierstroken versierde staak. De meikransen werden uit de ramen gehangen of aan touwen over de straat gespannen. Overal betekende dit een uitnodiging

Krepel wil altijd voor dansen.

Lestmael quam ick in een velt
 Daer een yder was gestelt
 Tot een uyt-gelate vreught,
 Nae de wijze van de jeught,
 Jonge lieden van het landt
 Songen, sprongen, handt aen handt;
 Yder maeckte groot geschal,
 Yder wasser even mal,

I i i

Doch

11. Dans om de meiboom.

Prent uit Jacob Cats, Spiegel van den Ouden en den Nieuwen Tijd,
 's-Gravenhage, 1632.

tot dansen. In de 17e eeuw vinden we het gebruik herhaaldelijk vermeld.³ Het is echter kenmerkend dat deze vermelding doorgaans geschiedt in verbodsbepalingen. De plaatselijke overheid, bezorgd over de ongeregelde heden die het jaarlijks dansfeest meebracht — men bedenke dat het zich afspeelde in een nauwelijks verlichte omgeving — heeft zich op den duur overal tot taak gerekend dit te onderdrukken.

Ook in Breda komen dergelijke verbodsbepalingen voor. Op 28 april 1641 vinden we in de Acten Magistraal het volgende besluit: „Is bij de heeren van de magistraat wel scherpeijck verboden in conformiteyt van de resolutie van de borgeren crijgsraet van den 5en meert XVI^c veertich dat de borgeren huer niet en sullen vervoirderen eenigen mey te planten voor haere capiteynen off officieren, opdat de voors. heeren niet ge-nootsaect en werden daerinne bij andere middelen te voirsien”.⁴

In Breda werden de meibomen dus geplant als een eerbewijs voor overheidspersonen, de „capiteynen off officieren”. Ook elders gebeurde dat. In Den Haag bijvoorbeeld huldigde men op deze wijze de Staten van Holland en West-Friesland, de Staten-Generaal, de aanwezige Oranje's en „de Colonel” (waarmee ongetwijfeld de plaatselijke commandant bedoeld zal zijn).⁵

De Bredase autoriteiten meenden dus dat zij de bedenkelijke hulde die hun gebracht werd, beter konden afwijzen. Blijvend succes hadden zij daarmee in elk geval niet. Zoals gewoonlijk kon het volksgebruik niet met één ruk worden uitgerooid. Op 27 april 1668 treffen wij weer een verbod aan: „D'Heeren Drossaert, Burgemeester ende Schepenen der Stadt Breda, verbieden bij desen wel expresselijck allen ende eenen igelijcken wie het oock sij, eenige cransen voor hare huysen te hangen oft meyen te setten, omme daeromme ofte onder te danssen, ende die gene die souden mogen hangen ofte geset sijn, terstont af ende wech te doen, op pene van 6 gulden parateljck te executeren. Actum in collegio van mijne voors. heeren desen 27 april 1668”.⁶ In de notulen van de magistraat wordt aan dit besluit toegevoegd: „En sal d'Heer Van der Schoot d'Heere Gouverneur daerover spreekken”.⁷ Dit laatste kan worden beschouwd als een aanwijzing dat de soldaten een bijzonder actief aandeel hadden in het meidansen, zoals trouwens ook uit de aantekening van pastoor Smits te lezen viel. De gouverneur van het kasteel, die

tevens garnizoenscommandant was, moest blijkbaar zijn medewerking verlenen om te zorgen dat het verbod het gewenste effect had.

Enige jaren later ging het initiatief zelfs van de gouverneur persoonlijk uit. De vele nieuw-aangekomen militairen maakten naar zijn mening een inscherping van het verbod gewenst. De notulen van de magistraat vermelden op 20 april 1671: „Communiqueert oock de Commandeur off niet goetgevonden soude werden, mits veele nieuwe geworvene soldaten, alle ongelucken voor te komen, uithangen van meykransen te verbieden”. De magistraat tekent daarbij aan: „Sullen hier op naegesien werden de voorgaende resolutien en op mergen werden uytgebelt”.⁸

Latere maatregelen van hoger hand heb ik niet gevonden. Hetgeen blijkens de klacht van pastoor Smits allerminst betekent dat het gebruik was uitgestorven. Het schijnt eerder een bijzonder taai leven te hebben gehad. De overheid heeft het vermoedelijk, zoals het in dergelijke gevallen dikwijls gaat, maar beter gevonden zich bij het onvermijdelijke neer te leggen.

Zelfs in de 19e eeuw leeft het meidansen nog voort. Nu schijnt het echter te zijn weggezonden naar het niveau van het kinderspel. Dit mag men afleiden uit een mededeling van Mr. J. H. Hoeufft in zijn boek „Proeve van Bredaasch Taal-eigen”, dat in 1836 verscheen. „Meijen, schrijft Hoeufft, worden niet alleen hier in het algemeen de takken genaamd, maar in het bijzonder de takken, welke de kinderen op den eersten meidag langs de straten dragen, en met welke in de handen zij rondom de door hen opgerigte Meiboomkens dansen onder kransen over de nauwere straten met touwen gespannen”.⁹ We vinden hier tegelijk een tot nu toe nog ongenoemd element: de kinderen dragen zelf groene takken in de hand, een gebruik dat ook voor Vlaanderen wordt vermeld.¹⁰

Hoeufft noemt tenslotte nog een ander onderdeel van de Bredase meiviering: de gewoonte om de deuren van de huizen waar jongedames woonden, met betekenisvolle meitakken te tooien: „Dit versieren der deuren met meijen en bloemen geschiedt nog te Breda op Meinacht, door de minnaars bij de burger-dochters, die reeds vroeg opstaan, om de dorens en andere stekelige zinnebeelden weg te nemen”.¹¹ Hoeufft spreekt alleen van stekels en dorens. Elders had men een veel uitvoeriger

gamma van insinuaties: de kersetak (waarvan iedereen plukt) betekende bijvoorbeeld veranderlijkheid, het wilgenkatje zinspeelde op een katachtig karakter.¹² Maar wellicht beschikte ook de Bredase jeugd over een rijker reeks van symbolen dan de mededeling van Hoeffft doet vermoeden.

AANTEKENINGEN

- ¹ Archief Bisdom Breda, Manuale Sint-Barbara 2.108.772, p. 43: „Monitum fiat circa abusum, quo vespertinis hisce temporibus pueri, adolescentes, milites cum puellis et ancillis saltitant sub coronis pendentibus in plateis, vel in circuitu arboris majalis usque ad seram vesperam, cantantes et ludentes: quod sane parentes et heri impedire tenentur, imo coronam talem ex fenestris suspendi permittere non deberent. Cavendum tamen ne alia publica festivitas de principe etc. si tunc simul occurrat, prohiberi censeatur, prout mihi semel objectum fuit, de qua ne quidem cogitaveram”.
- ² K. Ter Laan, Folkloristisch Woordenboek, 's-Gravenhage 1949, p. 238; C. Catharina van de Graft, Wat ons van de meiboom rest, *Volkskunde* 58 (1957), p. 49 vlg.; Jos Schrijnen, *Nederlandsche Volkskunde I*, Zutphen, z.j., p. 172 vlg., p. 188.
- ³ *Woordenboek der Nederlandsche Taal IX*, kol. 457, 466.
- ⁴ GAB, H 20, p. 75.
- ⁵ *Hollantze Mercurius* 1671, p. 57.
- ⁶ GAB, H 22, p. 54.
- ⁷ GAB, H 29, p. 44.
- ⁸ GAB, H 29, p. 92.
- ⁹ J. H. Hoeffft, *Proeve van Bredaasch Taal-eigen*, Breda 1836, p. 385.
- ¹⁰ Schrijnen, a.w., p. 190.
- ¹¹ Hoeffft, a.w., p. 385.
- ¹² Schrijnen, a.w., p. 189.